

הַלְבוּת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קִסּוּם קִסָּד

ס באר הגולה

ב חלון קי ג טרב
רבנו יונה סוף פרק ח
דבנכות

(ד) יטל *יָדַיִם (ה) בַּמִּפָּה וְאוֹכַל פֶּת או דָּבָר שֶׁטְבוּלוֹ (ו) בַּמִּשְׁקָה (או אוֹכַל (ז) עַל-יָדַי (ב) (כף): ב הַמַּאֲכִיל לְאַחֵרִים (ח) אֵינּוּ צָרִיף נְטִילַת יָדַיִם, וְהַאוֹכַל צָרִיף נְטִילַת יָדַיִם (ט) אֶף-עַל-פִּי שֶׁאַחַר נִתַּן לְתוֹךְ פִּי וְאֵינּוּ נֹגַע בַּמַּאֲכָל, (י) וְהוּא הַדִּין לְאוֹכַל בַּמְגֻרָפָה (פרוש, פְּלִי שֵׁשׁ לוֹ שְׁנַיִם, פִּירוּקָן בַּלְעוּ) שֶׁצָּרִיף נְטִילַת יָדַיִם. * (וְאִסּוּר הַלְאָכִיל (יא) לְמִי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו (יב) מִשּׁוּם לְפָנָי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל) (הרי"ם ס"פ אלו בדריים):

קִסָּד דִּין שֶׁיִּכּוּל לְהִתְנוּת עַל הַנְטִילָה, וְבוֹ ב' סְעִיפִים:

א *נוטל אדם יָדָיו שְׁחֵרִית (א) וּמִתְנַהֵג עֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם (ב) אֶפְלוּ שֶׁלֹּא בִשְׁעַת (ב) הַדְּחָק, וְיִכְבְּלוּ

באר היטב

(3) כף. ע"ל סי' קנח ס"ק יב ועי' בספר בני-חניא ובספר פרח-שושן חא"ח כָּל א סִימָן ט וּבְיַד-אַהֲרֹן:

(6) הַדְּחָק. וְנִשְׁלַח הַחֲמִיר דְּרוּקָא בִשְׁעַת הַדְּחָק מִהֵי תְּנַאי, וּמ"מ מִי שֶׁיּוֹשֵׁב

שָׂאָר הַפּוֹתִים שֶׁהוֹלְכִים בַּחֲבוּרָה וּמִתְנַהֵג לִילֵף בִּיחִידוּת, אֶפְלוּ תוֹךְ ד"מ חֲשִׁיב שְׁעַת הַדְּחָק, מִהַשְׁלִי בְּשׁוּרֵת ס' צד. אִם יֵשׁ לוֹ מִים פְּסוּלִים לְכַרְעֵי יִטַל בָּהֶם בְּלֹא בְּרָכָה וְלֹא חֲשִׁינָן שֶׁיִּטְעוּ לֹמֵר שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים, כְּנֵה"ל:

משנה ברורה

לְאָדָם בִּינּוּנִי, שֶׁהוּא שְׁעוֹר ע"ב מִינְטוּרִי"ו⁶, וְכָל זֶה דְּרוּקָא כִּשְׁהוּא רַעֲב הַרְבֵּה וְכִנְיָל: * יָדָיו בַּמִּפָּה. עֵינַי בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה דְּמִסְתַּבְּרָא דְּרוּקָא לְשִׁתֵּי יָדָיו, אֶף מִלְשׁוֹן הַרְמ"א שֶׁהַחִיר אֶפְלוּ לְאָכַל בְּכַף מִשְׁמַע דְּלִדְיָה הוּא הַדִּין בַּמִּפָּה גַם כֵּן דִּי בִּידֵי שֶׁהוּא אוֹכַל בוֹ, וְלֹא חֲשִׁינָן דְּלִמָּא אִתִּי לְמַנְעַע בִּידֵי הַשְּׁנַיִם, דְּבַמְהָ שֶׁהוּא רוּאָה בְּעַצְמוֹ שֶׁמִּפָּה כְּרוּף עַל יָדוֹ מִנְכַר לֵה וְלֹא אִתִּי לְמַנְעַע. וּמִכָּל מְקוֹם צָרִיף עֵינַי, דְּעָקָר דֵּינּוּ שֶׁל הַרְמ"א דְּמַחֲרִי עַל-יָדֵי כָּף כְּבָר פִּקְסָקוּ עֲלֵיו כְּמַה אֲחֻרוֹנִים: * וְאִסּוּר הַלְאָכִיל וְכוּ'. מִלְשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע דְּרוּקָא בְּנִתּוֹן לוֹ כְּדִי לְאָכַל מִיָּד וְיִבְאָפֵן זֶה מִיָּרֵי הַגְּמָרָא דְּאִסּוּר לְתַן לְשִׁמְשׁוּן, אֲבָל בְּלוֹקָת לְבִיתוֹ מִתְּרֵי לְתַן לוֹ, דְּמִי יוֹדַע שֶׁיִּאֲכַל שֵׁם כְּלִי נְטִילַת יָדַיִם¹²:

* נוטל אדם יָדָיו שְׁחֵרִית. וְאֶף דְּבַעֲבֵינָן סְמוּךְ לְנְטִילָה סְעוּדָה וְעַל-כֵּל-פָּנִים שֶׁיִּהְיֶה הַשְּׁלַחַן עֲרוּף בִּשְׁעָה שְׁנוּטֵל, וְיִכְדֻלְקָמָן בְּסִימָן קִסּוּ בְּטוֹר, עֵינַי שְׁמַן, הֵינּוּ דְּרוּקָא שְׁנוּטֵל בִּשְׁעַת אֲכִילָה, דְּמַחֲרָא שְׁנוּטֵל יָדָיו לְאֲכִילָה עֲכָשׁוּ, הַצְּרִיכוּ חֲכָמִים לְאָכַל מִיָּד שֶׁלֹּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ בִּינְתוּמֵם, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזֶה שְׁנוּטֵל מִקְדָּם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת אֲכִילָה, דְּאֵינּוּ שֶׁיֵּךְ לְחִיבוֹ לְאָכַל מִיָּד, וְכִשְׁבֵּא אַחֲרֵי-כֵן לְאָכַל אֵינּוּ עֲלֵיו חִיבוֹ נְטִילָה עוֹד כִּינּוּן שֶׁשְׁמֵר יָדָיו וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, וְהִתְנַהֵג עֲלֵיהֶם מִקְדָּם [מַרְבּוּנּוֹ יוֹנֵה, וְכִפִּי מַה שֶּׁתְּכַתְּבִי לְקַמְהָ בְּסוּף הַמַּאֲמָר,

מִיָּלִין, וְהוּא רוּצָה לְאָכַל, אִזּוּ הַחִירוֹ לוֹ לְאָכַל עַל-יָדֵי בְּרִיכַת מִפָּה עַל יָדָיו¹¹], אֲבָל אִם הוּא מִשְׁעַר שִׁישִׁיג מִים (3) תַּכְּף אַחַר אַרְבָּעָה מִיָּלִין, מִחֻבֵּב הַלְמַתִּין עַד שֶׁיִּכְבוֹד לְשֵׁם; וְלֹא-תַחְרִיו, יֵשׁ לוֹ טַרְחָא לְחֻזֵר מִדְּרַכּוֹ, סְגִי (ג) בִּשְׁעוֹר מִיָּל, כְּשֶׁמִּשְׁעַר שֶׁלֹּא יִמְצָא בוֹ מִים, מִתֵּר עַל-יָדֵי מִפָּה. וְכַתְּבוּ הָאֲחֻרוֹנִים, דְּהוּא הַדִּין אִם מִסְּפָק שֶׁמָּא לֹא יִמְצָא מִים לְפָנָיו בִּשְׁעוֹר אַרְבָּעָה מִיָּלִין וְלֹא-תַחְרִיו מִיָּל, וְהוּא תָּבֵא לְאָכַל, מִתֵּר גַּם-כֵּן (ד) עַל-יָדֵי מִפָּה. (ה) וְשׁוּמְרֵי גְבוּלֵת וּפְרֻדְסִין כְּשֶׁצָּרִיכִין לִילֵף אַחַר מִים, אֵינָם מִחְבִּינִין אֶלָּא פְּחוּת מִמֵּיל, כְּמוֹ מִלְאֲתַרְיָו, מִשּׁוּם שֶׁאֵינָם יְכוּלִים לְעוֹבֵב שְׁמִירְתָן. וְהַחֲזִינֵי אֲדָם וְשֶׁאֲרִי (1) אֲחֻרוֹנִים הַסְּפִימוֹ, דְּכָל הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ גַּם-כֵּן אֵינּוּ מִחְבִּינֵי לְטַרַח אַחַר מִים, אֶלָּא פְּחוּת מִמֵּיל, כְּמוֹ מִלְאֲתַרְיָו, דְּרַק לְפָנָיו בְּדַרְךְ שֶׁהוֹלֵךְ בְּלֹא הַכִּי לְשֵׁם הַצְּרִיכוֹהוּ הַלְמַתִּין עַד אַרְבָּעָה מִיָּלִין: (ד) יטל יָדָיו וְכוּ'. צָרִיף לֹמֵר "יְלוּט", וְרוּצָה לֹמֵר, שְׁכוּרָף יָדָיו [מֵאֲמַר-מַרְכִּיבִין: (ח) בַּמִּפָּה. או בְּשׁוּם דָּבָר [גְּמָרָא].

יָדָיו דְּרוּקָא, (1) דְּאֶף שֶׁאוֹכַל בְּאַחַת, שֶׁמָּא יִגַּע בַּחֲבֵרְתָהּ; אֲמַנָּם לְדַעַת רַמ"א יֵשׁ לְהַקֵּל בְּזֶה, וְצָרִיף עֵינַי: (1) בַּמִּשְׁקָה. דְּגַם בְּזֶה הַצְּרִיכוֹ נְטִילָה, כְּדִלְעִיל בְּסִימָן קִנְחָה⁶. וְעֵינַי מַה שֶּׁתְּכַתְּבוּ שֵׁם בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה. כְּתַב הַאֲלִיָּה רַבֵּה, דְּבַמְקוֹם שֶׁאֵין לוֹ מִפָּה מִתֵּר אֶף בְּלֹא מִפָּה, כִּינּוּן דְּאֵין יְכוּל לְהַשִּׁיג מִים בִּשְׁעוֹר זֶה. אֶף בְּאֲמַת הוּא דָּבָר שֶׁאֵינּוּ מְצוּי, דְּאִשּׁוֹ בְּגַבְרֵי עַרְטִילָאֵי עֲסָקִינָן דְּלִית לֵהּ שׁוּם סוּדָר שֶׁיִּהְיֶה יְכוּל לְכַרְף יָדָיו בוֹ, וְיִבְדּוּאֵי מִחְבֵּב לְעִשׂוֹת כֵּן, דְּהַעֲרוּף דְּמַצְרִיף מִפָּה לֹא יְחִידָאָה הוּא, דְּגַם הַר"ח בְּפִירוּשׁוֹ עַל פְּסוּחִים [שְׁנַיִכְנֵנו עֵתָה לְאוּרוּן] בְּדָף מוֹ כְּתַב בְּהַדְיָא כֵּן: (1) עַל-יָדֵי כָּף. (ח) הָאֲחֻרוֹנִים נִתְקַשְׁוּ בְּזֶה, דְּמָנָא לֵה לְרַמ"א דִּין זֶה, וְשֶׁאֵינּוּ מִפָּה שֶׁיָּדוּ מִכְּסָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזֶה שֶׁיָּדוּ מִגְּלָה חֲשִׁינָן טַפִּי דְּלִמָּא אִתִּי לְמַנְעַע, וּבְאֲלִיָּה רַבֵּה יִשְׁבוּ בְּדַחֲקָה, עֵינַי שֵׁם; וְעַל-כֵּן נִרְאָה דָּאֵם יֵשׁ לוֹ מִפָּה יִכְרֵף בַּמִּפָּה דְּרוּקָא: ב (ח) אֵינּוּ צָרִיף נְטִילַת יָדַיִם. אֶף-עַל-פִּי שְׁנוּגַע בַּהַמַּאֲכָל, דְּלֹא תַחְנֵנוּ רַבְּנֵן נְטִילָה אֶלָּא לְהַאוֹכַל בְּלָדָךְ: (ט) אֶף-עַל-פִּי וְכוּ'. דְּלֹא פְּלוּג רַבְּנֵן בְּאוֹכַל כִּינּוּ נֹגַע לְאֵינּוּ נֹגַע [לְבוּשׁ]: (י) וְהוּא הַדִּין לְאוֹכַל בַּמְגֻרָפָה. דְּלֹא עֲדִיף מֵאוֹכַל מִחֻמַּת מַאֲכִיל דְּצָרִיף נְטִילָה: (יא) לְמִי שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו. דְּרוּקָא בִּירוּעַ שֶׁלֹּא נָטַל⁷, אֲבָל בְּסַפֵּק מִתֵּר⁸ [כֵּן-הוּא לְפִי מַה שֶּׁצָּדַד הַמְּגַן-אַרְבָּהָם בְּסִימָן קִסָּט סְעִיף-קָטָן ה, עֵינַי שְׁמַן], וּבְפֻרְט דְּלַעֲנֵי תְּחוּרַת צְדָקָה, בְּנִדְאֵי אֵין לְהַחֲמִיר בְּסַפֵּק, עֵינַי שֵׁם בְּסְעִיף ב. וּמִכָּל מְקוֹם טוֹב דְּכִשְׁנוֹתָן לְעֵנִי שֶׁלֹּא קִיַּם לֵהּ בְּגוּהָ¹⁰ לְאָכַל, שֶׁאִמַּר: קוּם נָטַל יָדֶיךָ [אִי"ר]: (יב) מִשּׁוּם 'לְפָנָי עוֹר'. דְּהֵינּוּ בַחֲסֵם שֶׁל הַמַּאֲכִיל, דְּכִלְחָם שֶׁל הַאוֹכַל וְיִוֹכַל לְקַחַת בְּעַצְמוֹ, אֵין כָּאֵין לְפָנָי עוֹר'; מִכָּל מְקוֹם כְּתוּב הָאֲחֻרוֹנִים דְּאִסּוּר גַּם בְּזֶה, מִשּׁוּם דְּאִסּוּר לְסַיַע יָדֵי עוֹבְרֵי עֲבָרָה. וְעֵינַי בְּפִירֵי-מַגְדִּים¹¹:

א (א) וּמִתְנַהֵג עֲלֵיהֶם. כִּפּוּי, (6) או עַל-כֵּל-פָּנִים שֶׁיִּכּוּן בְּלִבּוֹ שֶׁיַּעֲלֶה לוֹ נְטִילָה זוֹ לְכָל הָאֲכִילוֹת שֶׁיִּאֲכַל כְּכָל הַיּוֹם¹⁴. וְצָרִיף לְזַהֵר שֶׁתְּהִיָּה הַנְטִילָה בְּהַכְּשֵׁר כָּל הַדְּרָכִים הַנְּצָרִיכִים לְנְטִילַת יָדַיִם לְאֲכִילָה, כְּגוֹן בְּכָלֵי שֵׁלֶם, וְכִבְכַח גְּבָרָא, וּבְכִימֵם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מִרְאֵיהֶן וְשֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּהֵן מְלֹאכָה, וּבְמַבְאָר בְּסִימָנֵים הַקּוּדְמִים; אֶף דְּבַנְטִילַת יָדַיִם שְׁחֵרִית אֵין קַפִּידָא כִּלְכָף כְּכָל אֵלוֹ הַדְּרָכִים, כְּמַבְאָר בְּסִימָן ד. זֶה כִּינּוּן שֶׁהוּא לְאֲכִילָה, שֶׁאֵינּוּ: (ב) אֶפְלוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הַדְּחָק. וְיֵשׁ מִן (3) הַפּוֹסְקִים שֶׁתְּכַתְּבוּ דְּאֵין לְהַקֵּל בְּזֶה כִּי אִם בִּשְׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְךָ¹² (ג) וְיָרָא שֶׁלֹּא יִמְצָא שֵׁם מִים, וְכֵן כְּשִׁיּוֹשֵׁב בְּעִגְלָה עִם עוֹבְדֵי-גִּילּוּלִים וְאֵין מִמֵּתִינִין עֲלֵיו כְּשֶׁיָּרַד וַיַּחֲפֹשׂ אַחַר מִים, חֲשִׁיב שְׁעַת הַדְּחָק, אֶף שֶׁהוּא יוֹדַע שֶׁיֵּשׁ מִים בְּדַרְךְ

שער הצינן

(3) כֵּן אֵימָא בְּגְמָרָא. וּבְדַרְךָ-הַחֲסִיִּים כְּתַב בְּזֶה 'וְכֵן לְעֵנִין שְׁעוֹר מִיָּל' שֶׁלֹּא בְּדוּקָה, עֵינַי שֵׁם, וְעֵינַי בְּאֲלִיָּה רַבֵּה שֶׁמִּסְפִּיק גַּם-כֵּן כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַשְּׁלַחַן עֲרוּף כָּאֵין לְעֵנִין מִיָּל: (א) אִם זֶה בְּגְמָרָא דְּפְחוּת מִמֵּיל דְּרוּקָא חֲזוֹר: (7) וְלַעֲנֵן כָּף, עֵינַי בְּפִירֵי-מַגְדִּים שֶׁמִּצְדָד לְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לְהַקֵּל בְּסַפֵּק זֶה, וּבְדַרְךָ-הַחֲסִיִּים הַעֲמִיק דְּאֶף עַל-יָדֵי כָּף מִתֵּר בְּסַפֵּק, וְלִמְעֵשָׂה נִרְאָה לְהַחֲמִיר בְּפִירֵי-מַגְדִּים, דְּאֶפְלוּ בְּנִדְאֵי שֶׁלֹּא יִמְצָא מִים גַּם-כֵּן כְּמַה אֲחֻרוֹנִים, וְהַגְּרָא מִכָּלֵם, מִפְּקַסְקִין עַל הַרְמִיא שְׁמִיר, דְּאֵין לוֹ מְקוֹר לְזֶה, וְהַבּוֹ דְּלֹא לוֹסִיף עֲלָה: (1) מְגוֹן-אַרְבָּהָם וּש"א: (1) הַפִּירֵי-מַגְדִּים וְדַרְךָ-הַחֲסִיִּים: (1) וְכִמּוֹ בְּנְטִילָה שֶׁצָּרִיף לְטַל שְׁמִי יָדָיו דְּרוּקָא, וְגַם שְׁעוֹר הַכְּרִיכָה מִסְתַּבֵּר הוּא גַם-כֵּן כְּשֶׁעוֹר שֶׁצָּרִיף לְטַל לְדִי בְּמִים, הַמַּבְאָר בְּסִימָן קִסָּט סְעִיף ד: (ח) הַתַּלְתָּה רַבֵּה וְהַגְּרָא וּמַאֲמַר-מַרְכִּיבִין: (1) כֵּן מִכָּל צְדָד הַתַּלְתָּה רַבֵּה, עֵינַי שֵׁם: (3) רַשִׁי"ל וְאֲלֵיָּה רַבֵּה, עֵינַי שֵׁם: (ג) וְאֶף שֶׁמִּשְׁעַר שֶׁבְחוּף ד' מִיָּלִין יִמְצָא שֵׁם מִים, גַּם-כֵּן מִהֵינּוּ תְּנַאי וּמַאֲמַר-מַרְכִּיבִין, דְּלֹא כְּרַשִׁי"ל שֶׁהַפְּרִיז בְּזֶה לְהַחֲמִיר, עֵינַי שֵׁם. וּבְאֲמַת מִפְּשֻׁטָא דְּלִשְׁנָא טַוּר וְשֶׁבִילֵי-לֵקֵט וְאוּר וְרוּעֵי גַם-כֵּן לֹא מִשְׁמַע כֵּן, עֵינַי שֵׁם:

הַלְבוּת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קָסָד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ג]

והוסיף הכף החיים (ס"ק ה) שיש פעולות שהאדם רגיל לעשותן בלי כפפות, לכך חוששים שמא יוריד את הכפפות.

[משנ"ב ס"ק ה]

והמחבר חש לכתחילה לדעה זו ולכך כתב שטוב לחזור ולטליל¹¹.
(11) אך יטול בלי ברכה, כמו שכתב השו"ע. וכתב החו"א (או"ח סי' כד ס"ק ל) שנכון שיגע בדבר הפוסל את ידיו כדי שיוכל לברך על הנטילה.

[משנ"ב ס"ק ח]

והוא הדין אם הסיח דעתו משמירתו, צריך לטליל¹², כמו שכתוב סימן קע סעיף א¹³ וכו', אסור לבלע עד שיטל ידיו¹⁴.

(12) ואם רוצה לאכול כעת מאכלים שאינם טעונים נטילה, כתב הרמ"א לקמן (סי' קע ס"א) לענין מי שעשה צרכיו באמצע הסעודה, שצריך נטילה אפילו לשתייה, מחשש שמא יבוא לאכול לחם, וכתב בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' לו) שהוא הדין כאן.

ובמקום שנטל ידיו כהלכה וכעת מסתפק אם הסיח דעתו או לא, וכן ספק אם נגע במקומות מטונפים או לא, כתב לעיל (סי' קס ס"ק ג) שאין צריך לחזור ולטול, כיון שמעמידים את הידיים בחזקת טהרה.

(13) היינו באופן שדיבר עם חבירו שיעור הפלגת זמן של שעה או שעתיים, וביאר במשנ"ב שם (ס"ק ט) שבהפלגת השיחה הסיח דעתו מהסעודה ולא נזהר לשמור ידיו, וידיים עסקניות הן.

(14) ואף שעתה לא יגע יותר בפרוסה, כתב המג"א (ס"ק ז) שחייב לטול ידיו, כמו שכתב הרמ"א לעיל (סי' קסג ס"ב) שהאוכל על ידי חבירו חייב בנטילה אף שלא נגע, ובטעם הדבר כתב שם המשנ"ב (ס"ק ט) שלא חילקו חכמים.

וכשישן שנת עראי באמצע הסעודה, אף אם ארכה שעה, כתב לקמן (סי' קעח ס"ק מח) שנטל ידיו בלא ברכה.

[משנ"ב ס"ק ט]

בגון פניו ומקום המגלה שבזרועותיו¹⁵.

(15) ומקום המגולה שברועותיו, כתב לעיל (סי' ד ס"ק נד) דהיינו עד המרפק. ולמעלה מהמרפק, אף שיש אנשים שהולכים בחוץ כשחלק זה גלוי, כתב החו"א באגרותיו (ח"א אגרת ד) שנחשב המקום כדיון מקומות המכוסים ובטלה דעתם. אמנם בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סי' קיד) כתב שמי שמיקל בזה ודאי שיש לו על מי לסמוך.

ובאופן שבשרו נקי מכל לכלוך וזיעה, כתב הכף החיים (סי' ד ס"ק פה) שאף אם נוגע בו פטור מנטילה, שאין זה בכלל מקומות המכוסים שהנגיעה בהם מחייבת נטילה, שהרי המקום נקי. מאירך הא"א (בוטשאטש, סי' ד סכ"א) כתב שלא חילקו חכמים, ולעולם חייב בנטילה אפילו היה המקום נקי, וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ב סט"ו). וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' ד ס"ק מו.

עוד כתב המשנ"ב שם (ס"ק נג), שבצוארו נחשב מקום גלוי עד החזה, והביא בשם המחצה"ש שהכל תלוי לפי מנהג המקומות כפי מה שרגיל להיות מגולה שם. וכן כתב שם (ס"ק נד) לענין מי שהולך יחף ברגליו, שיתכן שהרגליים נחשבות כמקום מגולה, וביאר בשו"ת מנחת יצחק (שם) שהטעם שלגבי רגליים לא כתב שהן ודאי כמקום מגולה, הוא כיון שדין הרגליים שונה משאר מקומות הגוף, ועל כן החמירו בהן הפוסקים.

משמירת ידיו שלא יגעו במקום הטנפת³ וכו', שיהיה עולה לו הנטילה לאכילה⁴ וכו', יש לומר דלהכי צריך תנאי, דכיון דלקל היום הוא⁵ וכו', דאז נותן לב להזהר יותר⁶.

(3) וגדר שמירה זו, ביאר החו"א (או"ח סי' כה ס"ק ז) שבכל עת שידומן לו לגעת בדבר הפוסל את טהרת היד, יזכור שעליו להיזהר מלגעת.

(4) אבל אם הסיח במשך היום את דעתו משמירת ידיו לאכילה, אף שמשמר ידיו בנקיות לתורה או תפילה, כתב החו"א (שם) שכשרוצה לאכול צריך נטילת ידים. ולענין אם מועילה שמירה זו לזמן מועט, ראה מה שכתבנו לעיל סי' קנט ס"ק עה.

(5) והוא הדין שאף אם ישהה כמה שעות מוזמן שנטל ידיו עד שיבוא לאכול צריך תנאי, כמו שכתב בביה"ל לעיל (סי' קנח ס"ז ד"ה ואם לא), שאף שמשלשן השו"ע כאן מוכרח רק שלכל היום אין הנטילה עולה לו בלי תנאי, מ"מ מסתבר שהוא הדין שגם לכמה שעות אינה עולה לו.

(6) ותנאי זה, דעת הגר"ש אויערבך (משנ"ב ביצחק יקרא) שאינו מדיני התנאים, אלא רק כוונה בנטילה, ולדעת שאר הפוסקים שאין צריך כוונה, התנאי הוא כדי שתהיה לו שימת לב גמורה לשמירת ידיו. ולפי זה כתב שם, שאין צריך בזה כל דיני התנאים.

[משנ"ב ס"ק ד]

ואפילו רק נגע במקומות המכוסים בגופו⁷ וכו', טנוף עפר וטיט בעלמא אינו פוסל הנטילה⁸ וכו', דבנדאי נשקרו ידיו⁹ וכו', ולכן יניח ידיו בבתי-ידים¹⁰.

(7) באופן זה שטהרנו היא מכח מה שהתנה, כתב החו"א (או"ח סי' כה ס"ק ט) שכיון שכעת כשנגע במקומות המכוסים הסיר את שמירתו, נעשו ידיו כידיים עסקניות שחייבות נטילה לכתחילה, וצריך נטילה בברכה לכל הדעות, אף לדעת המהרש"ל (המובאת להלן ס"ק יג) שסובר שאם נגע באמצע הסעודה לא יברך, מפני ששם כבר טיהר את ידיו לסעודה, ועל ידי כך נפטרה סעודה זו מנטילת ידיים [ואינן נחשבות עסקניות כל עוד שלא הפליג], אבל קודם הסעודה כל היסח הדעת עושה את הידיים עסקניות ומחייבו בנטילה בברכה.

(8) לענין לימוד תורה, כתב לעיל (סי' צב ס"ק כט) שאם נגע ברפש יש להחמיר לכתחילה לנקות את ידיו לפני שילמד, וראה מה שכתבנו שם לענין טיט.

ולענין תפילה כשנגע בטיט, כתב בביה"ל שם (ס"ה ד"ה והסיח דעתו) שלדעת הראב"ה צריך לטול ידיו במים אם יש לו, אבל לדעת הרא"ש יש לעיין.

(9) ושמירה זו מועילה שלא יטנף את ידיו אף אם הלך לישון, כמו שכתב בביה"ל לעיל (סי' ד ס"ג ד"ה אם היה) לענין הישן בלילה בבתי ידיים שאינו צריך נטילה, לדעת הפוסקים שטעם נטילת הידיים בבוקר היא מחשש נגיעה במקומות המכוסים. אכן מבואר בערוך השלחן (ס"א) שכיון שהדין כאן מיוחד, אין שמירה זו מועילה אלא ביום [כלשון הגמ' והשו"ע 'כל היום'] אך לא בלילה, ואף אם עדיין לא הלך לישון [בלילה].

(10) תקנה זו כתב בספרו מחנה ישראל (פ"ג אות לד), ומבואר שאף כשידיו מכוסות לא היקל אלא בשעת הדחק גדול. ואף שאין שייך לטנף את הידיים כשהן מכוסות, כתב המחצה"ש (ס"ק ג) משום שחוששים שמא יוציא את ידיו מבתי הידיים בהיסח הדעת ויטנפו.

מילואים

הלכות נטילת ידים סימן קסב קסג

המשך מעמוד 118

לענין תפילה בציבור שהוא בשב ואל תעשה, וגם אינו ביטול לגמרי של המצוה, וכל שכן לענין נטילת ידיים לתפילה, הניחו הפוסקים את ההלכה על פשוטה, לשער במרחק ולא בזמן. והגרי"ח קניבסקי ביאר (אשי ישראל פ"ח הע' ע), שהמשנ"ב לעיל דיבר באופן שרוכב על חמור, שיש בזה טרחה, ולכן מחשבים לפי המרחק, אבל כאן מדבר הביה"ל כשנוסע בעגלה וכדו' שאין בזה טרחה, ובוזה מחשבים לפי זמן ההילוך.

3) ואף שלענין חיוב נטילה לתפילה, כתב לעיל (סי' צב ס"ק יז) שרוכב דינו כמהלך, והיינו שמחשבים לפי המרחק, אפילו ששיעור הזמן לרוכב הוא פחות מלמהלך, וכן לענין תפילה בציבור סתם השו"ע לעיל (סי' צ סט"ז) ולא חילק בין רוכב למהלך, ומבואר שמחשבים לפי המרחק ולא לפי הזמן, ביאר בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' לו) שרק לענין נטילת ידיים לסעודה חוששים לשיעור הגדול, לפי הזמן ולא לפי המרחק, מפני שכשאוכל בלי נטילה עובר איסור בקום ועשה. אבל

הלכות נטילת ידים סימן קסג קסד

המשך מעמוד ס

1) ולענין הזמן שבו צריך לכוון תנאי זה, כתב החזו"א (או"ח סי' כה ס"ק ה) שלדעת הסוברים שצריך כוונה לנטילה [כמבואר בשו"ע לעיל סי' קנט סי"ג], צריך לכוון קודם הנטילה עצמה. ולדעת הסוברים שאין צריך כוונה לנטילה, יכול לכוון כל זמן שידיו עדיין לחות מהנטילה. והוסיף (שם ס"ק ו), שלפי מה שנפסק במשנ"ב לעיל (סי' קנט ס"ק עה), שנטילה בלא כוונה מועילה בדיעבד, הוא הדין אף בענינו, שמעיקר הדין מועילה כוונה בעוד שידיו לחות, אך לא לכתחילה.

וידליק את האור בשבת, יש להתיר להשכיר לו, כמבואר כאן, ואף אם אין אפשרות לתלות כן, יש להתיר מפני שמבואר במשנה (מעשרות פ"ה מ"ג) שמותר למכור פירות קודם שבאו עדיין לעונת המעשרות, או קודם שביעית, לאדם שחשוד על מעשר ושביעית, כיון שבשעה שנותן לו לא הגיעה שעת האיסור עדיין, ולא נאמר על זה איסור לפני עור'. ומבואר בירושלמי (שביעית פ"ה ה"ג) שהיתר זה נאמר לא רק על מכירה אלא גם על השכרה [הגם שהדבר שייך לבעלים עדיין].

סימן קסד

דין שייכול להתנות על הנטילה

[משנ"ב ס"ק א]

ש"כונן בלבד שיעלה לו נטילה זו לְכָל הַאֲכִילוֹת שְׂיֵאכַל בְּכָל הַיּוֹם¹⁴.

[משנ"ב ס"ק ב]
דאין לְהַקְלֵ בְּזוֹה כִּי אִם בְּשַׁעַת הַדְּחָק, כְּגוֹן שְׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ²⁶.
2) וטעם הדבר, כתב השו"ע הרב (ס"א) שמא כשיראוהו שאוכל בלי נטילה יחשבוהו לנכרי, ויבואו להאכילו דבר אסור [וראה חזו"א או"ח סי' כה ס"ק ח-ט].

הלכות פציעת הפת סימן קסו

המשך מעמוד סג

25) ובטעם הדבר שיש להקפיד על כך באכילת לחם, כתב בדגול מרבבה (על המג"א ס"ק ז), שכדי שברכת המוציא תפטור את כל הסעודה שלאחריה, יש לאכול בתחילה שיעור חשוב של כזית פת. והא"א (בוטשאטש) ביאר, שהואיל ושיעור הפת המצריך נטילת ידיים הוא כזית, אם כן יש להסמיך את הנטילה לאכילת כל הכזית.

[שעה"צ ס"ק כח]

כְּגוֹן שְׂאִינוּ יָכוֹל לְכַנֵּף בְּמִקוֹם אֲכִילָתוֹ מִחֶמֶת נְקִיּוֹת, דְּאִזּוּ הָיָה קְדִיעֵבֶד²⁶.
26) אכן מה שהותר ללכת בין הברכה לאכילה ואין זה הפסק, הוא דוקא כששני המקומות בבית אחד, כמבואר בשו"ע הרב (ס"ט) שהוא מקור דברי השעה"צ, וכן מבואר במשנ"ב לקמן (סי' קעח ס"ק ט) שמי שבירך על הפרי לאכול במקומו, ולא אכל ממנו ושינה את מקומו, אינו יוצא בברכתו.

(שש"כ פמ"ז הע' ריח, ובח"ג שם) שיש לעיין אם הברכה השניה נחשבת כהפסק בין הברכה הראשונה לאכילה וצריך לברך שוב, או שהברכה השניה נחשבת לעיקר הברכה. וכתב, שלא מסתבר שברכה לבטלה תיהפך לעיקר, אך מ"מ נראה שכיון שזוהי ממש אותה ברכה, אפשר שאין זה נחשב הפסק, אף שהיא לבטלה. וכל שכן באופן שטעה וחסב שאסור לו לאכול אם לא יברך, ולפי טעותו לא עשה שום הפסק, שמותר לו לאכול על סמך ברכתו.

ולגבי הפסקה בניגון בין הברכה לאכילה, כתבו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סי' ט) ובשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' טז) שלכתחילה אין להפסיק בכך, אבל בדיעבד, כתב בשו"ת שבת הלוי (שם) שאין צריך לחזור ולברך.

[משנ"ב שם]

וְשָׁלַא בְּמִקוֹם הַדְּחָק טוֹב שְׂיֵאכַל מִתְחִלָּה שְׁעוֹר כְּזֵית²⁵.